

V. DERS

Anlama, bir yeti olarak varoluşun bir olanağıdır. Herhangi bir şeyi anlayan, bir ölçüde yetenek ile donanmış demektir. Bu anlama, daha az teorik ve kuramsaldır. Anlama, bu bağlamda, kendini anlamamanın bir ögesidir. Anlamada kendi Ben'immin ortaya çıkma olanağı vardır. Dasein, kendi varlığı kendisine konu olan varolandır. Bu, projektif bir anlama ile ilgilidir. İnsan, kendi olanaklarına atılmış varlıktır. Her anlama aynı zamanda Dasein'in kendi varlığını anlamasını içerir. Heidegger, anlamayı “yorum” kavramı ile açıklamaktadır. Önceden bir yapı olması, önceden bir kavramaya sahip olmak ve belli bir perspektiften görmek, yorumun öncel yapısıdır. Hermeneutik döngü, anlam ile kapanır. Bu üçlü yapı, bir-şey-için olmak, bir-şey-için açığa çıkmak ve o şeyin ne olduğu'dur.

Anlama, kendi varoluşumuzun açığa çıkmasıdır. Gadamer, bir metnin anlaşılmasının da kendini anlamak olduğunu savunmaktadır. Aristoteles'in “Phronesis”¹ kavramından etkilenmiştir. Kendini gerçekleştirme, kendine ilişkin bilgiye bağlıdır. Ya ondan kaynaklanır ya da ona dönüşür. Bu bilgi türü eylem ile ilintilidir. Teorik bilgi, eylem ile ilgili değildir. Davranarak, yaşayarak insanın anlaması, pratik bir anlamadır. Gadamer, bu anlayışı metinleri anlama'ya dek genişletmiştir.

Önyargı kavramı ve bunun rehabilitasyonu söz konusudur. Yaratıcı ve etkin önyargılar, yorumsamacı bir uzaklık ile filtre edilir ve açığa çıkarılır. Önyargı (pre-understanding] kaçınılmazdır. Önyargı, yorumlayıcı uzaklık, etkin tarih ve uygulama temel kavramlardır. Epistemik uzaklık ile anlamayı gerçekleştirmek, bütün bağlamlardan soyutlanmış özne ile onun karşısında nesne'yi görmek temelindedir. Ancak bu, özne ile nesne arasında bir uçurum yaratmaktadır. Aşkınsal dönüşümün en büyük temsilcisi Kant olsa da, onun çalışmalarının temelinde de kartezyen gelenek bulunmaktadır.

Estetik bilinç eleştirisinde, sanat yapıtının da “doğru”yu barındırdığını öne sürmüştür. Her sanat eserinin bir doğru açımlayıcı yönü vardır.

Önyargı kavramını, anlamamanın her zaman belli yargılarla başlamasına dayalı olarak, nesnel olamayacağı savı ile temellendirir. Anlayan, anlayan olarak, anlamamanın bir parçasıdır.

¹ **Phronesis:** Antik Yunan felsefesinde, bilimsel ya da teorik bilgiyle, teknik bilgiden farklı olarak, nasıla, neyi, ne şekilde yapmak gerektiğine ilişkin bilgi. Belirli koşullar söz konusu olduğunda, uygun, makûl, kabul edilebilir ya da rasyonel bir biçimde eyleminin temelleriyle ilgili olan bilgi. Yaşamda peşinden gidilecek, yönelinecek amaçlara, rasyonel insan davranışının nihaî ve en yüksek hedeflerine, neyin gerçekten değerli olduğuna ve bu amaçlara ulaşmanın yollarına ilişkin pratik bilgelik. [Felsefe Terimleri Sözlüğü, A.Cevizci, s271]

Bu nedenle, gelenek olmadan anlama olanaklı değildir. Yorumlayıcı uzaklık ile üretici önyargı ve üretici olmayan önyargı ayrılmaktadır. Yorumlayıcı uzaklık, aynı zamanda tarihin etkinliğini de göstermektedir. Tarih, anlamaya sınırlandırmalar getirir; ancak, çevremi genişletme ya da daraltma söz konusu olabilmektedir. Hermeneutik'in bir başka özelliği de uygulamadır. Meşru soru ve meşru olmayan soru, anlama süreçlerini açabilir ya da kapatabilir.

Gadamer'e göre, felsefe, "konuşma" [diyalog] üzerine kurulmuştur. "Bu, bir anlama – anlaşma festivalidir."

İnsan, ait olduğu süreçten kendisini ayıramaz ve kendisini geçmişten soyutlayamaz. Heidegger, geleceğin önceliğinden söz ederken, Gadamer geçmişin önceliğinden söz etmektedir. Diyaloğun dolayımı "dil" ile gerçekleşmektedir. Dil, ortak tarihi ve ortak zamanı temsil eder. Heidegger, varoluşsal 'ölümcül' (mortal) zamanı açıklar. Gadamer'e göre, bu, insansal zamanı açıklamada yeterli değildir. Bir başka dolayım olan dil, tarih ve kültür, insanı anlamada etkin öğelerdir. Her şey bir metin gibi okunabilir. Hermeneutik'te varsayılan her şey, dilden başka bir şey değildir. Dilin analizi önemli bir yer tutar. İnsan deneyiminin dolayımı ve aktarılabilir olmasının kökeni dildir.

Tüm anlama yorumlamadır ve tüm yorumlama dil aracılığıyla, dilde gerçekleşir. Dil, nesnelere sözcüklere dönüşmesidir. Bir sonraki aşamada, dil, yorumcunun diline dönüşür. Dil, bir araç değildir; araç her zaman manipülatif güç kazandıran bir şeydir. Dil, araç olarak düşünüldüğünde, dil nesnesini manipüle eden bir şey olarak görülmektedir. Dil, nesnenin anlama gelmesine izin verir. Dil, araç değildir; anlam kazanmanın zeminidir. Anlama, bir uzlaşım olarak, dilde gerçekleşir. Anlama dilde gerçekleşiyorsa, insan dilsel bir varlıktır. "Dil, varlığın evidir." Gadamer, bu ilişkiyi anlamak için "oyun" kavramını kullanır. Anlamanın dilsel özelliğini açıklamak için, bilinmeyen sözcüğün anlamının cümlenin genel anlamından çıkarılmasını örnek olarak göstermektedir.

- **Tarihsel Anlama**
- **Estetik Anlama**

Tarihsel anlama, etkin bir süreçtir. Etkin, yaratıcı ve olmakta olan bir tarih söz konusudur. "Anlama", ontolojik bir anlama olarak ele alınır. Dünya-içinde-olma, bir bağlama doğmak ve yaşamaktır. Yaşam, çevredeki pekçok şey ile anlamadır. Anlama, etkindir ve süreçleşmiştir. İnsanın tarihsel olarak dünyada olması ve olanaklarına açık olması, insanın olmakta-

olmasıdır. Tarihsellik, anlama etkinliğinin sürekliliğidir. Başlamıştır, sürmektedir ve sürecektir. İnsan, “tarihsel” olarak bulunur ve “dünyada”dır. Bu, insan varoluşudur ve anlama sürecinin devamlılığı için, bu devrimin sürmesi için gereken birleştirici kavram “deneyim”dir.

- *Tarihsellik*
 - *Dünya*
 - *İnsan Varoluşu*
- } **DENEYİM**

Deneyim, “Ben”in içinde olduğu bir şeydir. Kontrol edilen bir şey değildir; ancak “ben” etkin bir biçimde deneyimin içindedir. Bu, diyalektik bir durumdur. Etkin olmak ile edilgen olmak arasında diyalektik ilişki söz konusudur. Deneyim, “aktif bir diyalog” boyutunu da taşımaktadır. İnsanın, kendisi ile de diyalog içerisinde olması söz konusudur. Bu nedenle “monolog” yoktur; sürekli bir diyalog hâli vardır. Anlam, ortak anlamın bağlamıdır. İnsan, dile doğar. Dil, bir bağlamdır ve geleceğe olanaklar ile açılmaktadır. Gadamer, özne-nesne ayrımını kırarak, birbirlerini manipüle eden, metalaştıran ilişkiyi kırmak amacıyla yola çıkmaktadır. Düşüncenin var olması da dili varsayar. Dilin öncelliği ontolojik değil, olanaksal bir öncelliktir.

Dil, kendisini diyalog ile göstermektedir. Dile odaklanmak, anlama çabası ile açığa çıkan bir durumdur. Anlama çabası ile birlikte ortak anlama zinciri ortaya çıkar. Dil, anlamının dolayımıdır. Anlama, dile önceldir. Dilsel farklılıklar vardır; fakat kökensel olarak dil ortaktır. Dil, anlayabilmenin olanağıdır. Diyalog, bu kökensel ortaklık üzerine kuruludur ve bu bağlamda dil, araçsal değildir. Anlamının bağlamı ve geliştiği yer, dildir. Dil, anlamının zeminidir. Gündelik yaşam “söyleyen”, pratik yaşamdır. Dilin gerçek deneyimine gündelik yaşamda ulaşamaz. Ancak, kökensel dil deneyiminden gündelik yaşam çıkarılamaz.

Seçmediğimiz anlamların içine doğmak, tarihsel deneyimdir. Yeni anlamların üretilme olanağı estetik deneyim ile açığa çıkar. Estetik deneyimde de tarihsel bir açılım söz konusudur. Bağlam içindeki insan deneyimi, “o insan”a aittir ve diğerlerinden farklıdır. Bu farklılığın olanağı estetik deneyimdir.

Deneyim – Dünya – İnsan Varoluşu – Dil

Hermeneutik bir döngüdür

Mekan değişikliğinde ya da bağlam değişikliğinde, “orayı” yabancı hissettiren kendi anlama-platformunu da yanında götürmek söz konusudur. “Yabancı”yı “tanıdık” kılma çabasının dolayımı da dildir. Bu dil, içerisine doğduğumuz dildir.

Dil, insan varoluşunun kendini açma olanağının dolayımıdır. Dil, “yer”dir (zemin / uzam). Köken, dildir. Bu, “anlama”nın önplana çıkmasıyla açığa çıkar. Dil, bir işaretler sistemi değildir. “Anlaşılabilir varlık, dildir.”

Dilin dolayım olarak açılması, tarihsel olanla mümkündür.

DİL : “Dolayım olarak deneyimleme”

Antik Yunan ☺ Sözcük ile şey(nesne) özdeş görülmektedir. Sözcük = Nesne ise (her insan adı ile tanımlanır, adın sensin) “ayrım” nasıl olanaklı olacaktır? Bu anlayış, kavramların gerçekliğini getirir. Bu durumda gerçeklik donmaktadır; durağan hâle gelmektedir. Böylece dil ve gerçeklik durağanlaşmakta ve durmaktadırlar.

Gadamer’e göre Antik Yunan’da dil, bir araç olarak görülmektedir; dolayım değildir. Asıl gerçekliğe ulaşma amacı ile durağanı açıklayan bir dil vardır. Akıl-Düşünce-Bilinç öncedir; dil sonra gelmektedir. Dil, bunların aracıdır.

Ortaçağ’da “inkarnasyon” (bedenlenme) kavramı çıkış noktası olmuştur. Söz (Logos), bedenlenmiştir.

Söz (Logos) ☺ Bedenleşme = “İsa”

İsa'da bedenleşen söz (Logos), Tanrı'dır. Tanrı, yitimsizdir; beden ise yitimidir. [Beden = insan varoluşu] "Ben"i belirleyen tek şey yitimli olmaktır. Varoluş, etkin olarak olmakta olmandır; dolayısıyla böyle bir varoluşu belirleyebilen tek şey yitimli olmaktır. Bu, ölümün varoluşsal anlamıdır. Dünya ile insan yitimidir. O halde, "anlama"da yitimidir. "Dil"in yitimli olması, bütünlüğün görülebilir olmasıdır. Dilin ve dünyanın ufkunun görülebilirliği, yitimsizlik ile olanaklıdır. Zamansallık ve bağlamsallık bu yolla oluşur. Yitimsizlik aşılabilir değildir.

Dili yaratıcı kılan, farklılaştıran yitimsizin arayışıdır. Söz, hem yitimli hem de yitimsizdir. Dil, yitimsizlikte yitimsiz ise, onun açılma biçimi "ben"in yitimsizliğidir. Söz kendini tekrar tekrar farklı biçimde açacaktır; çünkü farklı deneyimlere açıktır. Dil, deneyimlerin farklılaşma alanıdır. Aynı "yaşanmışlık" farklı biçimlerde dillendirilir. Dil, bu olanağı barındırır ve bu nedenle tüketilebilir değildir. Bu tüketilemezlik, dilin yitimsizliğidir. Dil, bir anlama sürecidir. Geçmişten gelerek geleceğe doğru açılır. Bizim varoluşumuz bu ilişki arasındaki duraktır. İnsanın yaşantısı ve deneyimleri durağan değildir. Gerçeklik, süreçleşen bir şeydir. Oysa evrensel gerçeğin zamanı yoktur. Evrensel ulaşma çabası, insanı "öldürmektir". Cogito'nun zamanı ve tarihi yoktur. Düşünecek ve düşüncüyü şekillendirecek bir şey olmadığında düşünce ne yapabilir? Düşüncenin, aklın hegemonyası evrenseli dayatmaktadır ve değişimi ortadan kaldırmaktadır. Zamandan ve oluştan soyutlanan insan, "yaşam"ından soyutlanmaktadır.

İnsanın dünyada varolma biçimi salt bireysel değildir; toplumsaldır. Heidegger'in otantik-bireysel yaklaşımını aşma çabası söz konusudur. Gadamer, ortak anlama alanından söz eder. Anlam, diyalog ile yaratılır. "Komünite", anlam yaratımında etkindir. Dil deneyimi yaşandığında (tarihsel olmak ve özgürlük ile) dil-dünya-insan bütünlüğü görülebilmektedir. İnsan, diğerlerinden ve tarihten yalıtılamaz. Karşılıklı anlama sürecinde anlamlar üretilir. Ancak, bunun biçimi ifade edilmemektedir. Tarihsel olmak ve özgürlük arasındaki ilişki diyalektiktir. Karşılıklı anlama süreci "ufuklar erimesi"dir; çatışma değildir. Dilde açılan şey, anlamdır. Dili olanaklı kılan anlama, anlamayı olanaklı kılan da dildir.

Çeviri, bir anlam alışveriştir. Söz, bir anlam taşıyıcıdır; ancak, anlam mutlak değildir. Bu "yitimsizlik" ile "yitimsizlik"in ilişkisidir.